

Εκπαιδευτικές επιμορφωτικές συναντήσεις εργαζόμενων στη Γραμμή 10306
3/11/2021

Το νόημα του συμπτώματος στον θεραπευτικό διάλογο και η διαγενεακή μετάδοση του ψυχικού τραύματος

Κία Θανοπούλου M.Sc., EuroPsy, ECP
Ψυχολόγος - συστημική ψυχοθεραπεύτρια
Μονάδα Οικογενειακής Θεραπείας, ΨΝΑ
kthanopoulou@gmail.com

Το σύμπτωμα

- Ενδοψυχικές συγκρούσεις
- Ατομική συμπεριφορά στο οικογενειακό πλαίσιο
- Αλληλεπίδραση
- Identified Patient (IP)
- Διττός χαρακτήρας
- Νόημα, κυρίαρχο θέμα

Το τραύμα

- «Τιτρώσκω» (διαπερνώ)
- Ο άνθρωπος, αντιμέτωπος με μια τραυματική κατάσταση, χάνει το αίσθημα ότι διαθέτει έναν ασφαλή τόπο, στον οποίο μπορεί να καταφεύγει για να επεξεργαστεί τα συναισθήματά του, και κατά συνέπεια αισθάνεται αβοήθητος και μόνος (Van der Kolk, 1987).
- Η τραυματική εμπειρία δεν οργανώνεται γλωσσικά

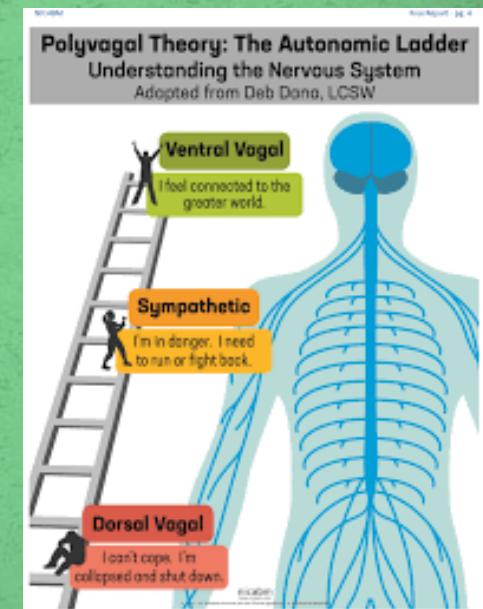
Η βιολογία του τραύματος

- Υπερδιέγερση, αίσθηση διαρκούς απειλής, αποφευκτική συμπεριφορά, αποσύνδεση.
- Αμυγδαλή
- ... ότι δε θυμάται το μυαλό, το θυμάται το σώμα με τη μορφή φόβου, πόνου ή φυσικής ασθένειας.
(Cozolino , 2006)

Αντιμετώπιση

- 1^η φάση: επεξεργασία τραύματος μέσω του λόγου
- 2^η φάση: ρόλος του σώματος και του νευρικού συστήματος
- 3^η φάση: Polyvagal theory

Η φυλακή του τραύματος

- Έλλειψη σταθερής αντίληψης εαυτού και συγκροτημένης ταυτότητας
- Πιθανή εμφάνιση ψυχοπαθολογίας
- Εμφάνιση μηχανισμών άμυνας (αποσύνδεση, σχάση, προβλητική ταύτιση) και συχνά βασανίζονται από μια αίσθηση κενότητας και έλλειψης νοήματος (Holmes, 2009)
- Τραυματισμένοι ενήλικες και τραυματισμένα παιδιά

Διαγενεακή μετάδοση

Εκείνοι που δεν μπορούν να θυμηθούν το παρελθόν είναι καταδικασμένοι να το επαναλάβουν.

Santayana

Σ' ένα παλιό σπίτι πάντα ακούγονται πράγματα και πιο πολλά ακούγονται απ' ό,τι ειπώνεται. Κι ό,τι ειπώνεται παραμένει στο δωμάτιο περιμένοντας ν' ακουστεί από το μέλλον. Κι ό,τι συμβαίνει άρχισε στο παρελθόν και πιέζει έντονα το μέλλον. Μέσα στον κοιτώνα με τις τραβηγμένες κουρτίνες η αγωνία, είτε πρόκειται για γέννηση ή για θάνατο μαζεύει μέσα της όλες τις φωνές του παρελθόντος και τις προβάλλει στο μέλλον.

The Family Reunion (T. S. Eliot, 1969)

Διαγενεακή μετάδοση

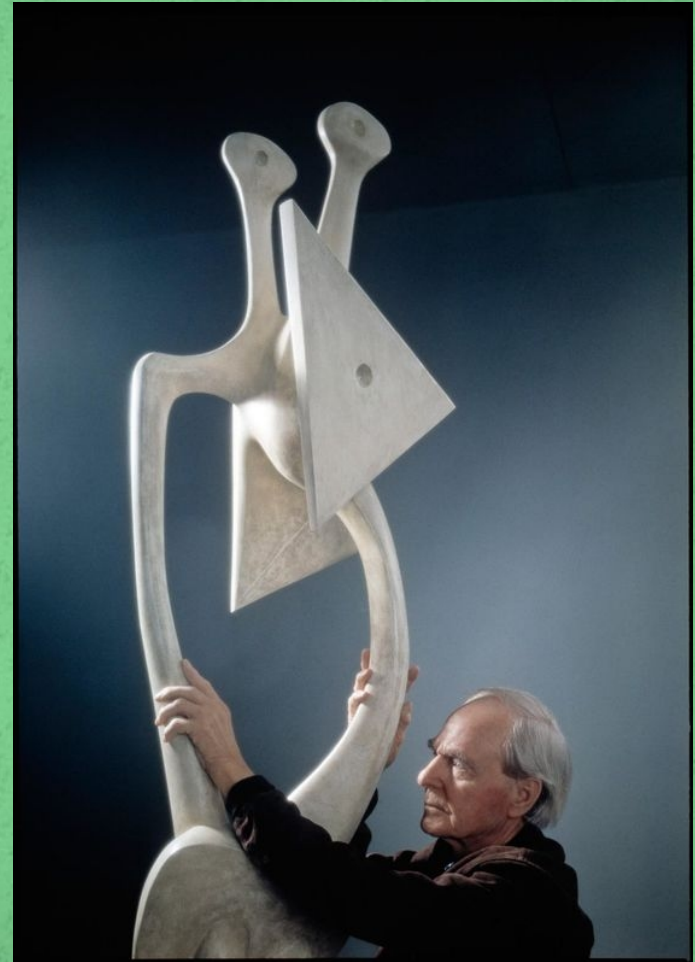
- Τα ανεπίλυτα συναισθηματικά ζητήματα της μιας γενιάς μεταφέρονται στην επόμενη συχνά μέσα από συμπτώματα (Bowen, Bowlby)
- Ο καταναγκασμός της επανάληψης (Freud S., 1920) ως αποτέλεσμα ασυνείδητης ταύτισης με τον επιτιθέμενο (Freud A., 1936)
- Δυσκολία συμβολοποίησης του τραύματος

Διαγενεακή μετάδοση

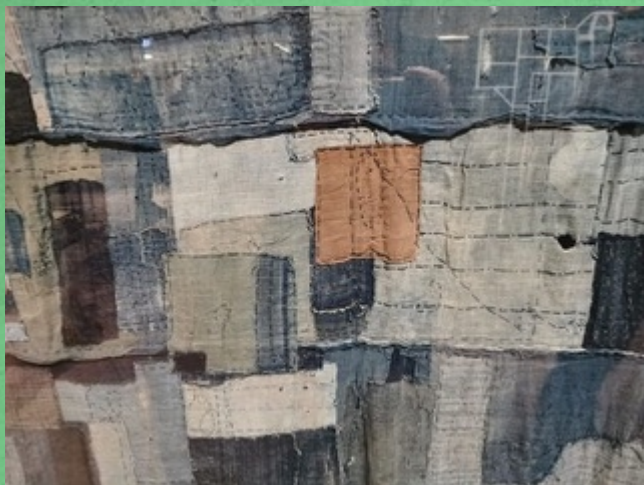
«Βλέπουμε το παρελθόν με τον ίδιο τρόπο που βλέπουμε ένα γλυπτό του Χένρι Μουρ. Οι τρύπες ορίζουν το σχήμα. Αυτό που μένει απ' έξω ή δεν μπορεί να λεχθεί, είναι συχνά τόσο σημαντικό για ολόκληρο το σχήμα της ζωής, όσο αυτό που λέγεται».

(Braham, 1995)

Αφήγηση, νόημα και τραύμα

- Η διαλεκτική του τραύματος (Herman, 1995)
  - Η εξιστόρηση των τραυματικών εμπειριών
- Δυσκολία νοηματοδότησης
- Η θεραπευτική σχέση
- Η αφήγηση επιτρέπει να ξαναράψουμε τα κομμάτια ενός διαρρηγμένου εγώ (Cygulnik, 2005)
  - επούλωση και ενσωμάτωση του τραύματος

Every hole is a story, every
patch has a story.

Every wound is a story,
every healing is a story.

Η τέχνη των σπασμένων
κομματιών
(Kintsugi)

Το σύμπτωμα, ο διάλογος και η μετάδοση
στην τηλεφωνική επικοινωνία ...

One day you will tell your
story of how you've overcome
what you're going through
now, and it will become part
of someone else's
survival guide

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας!

Βιβλιογραφία

Abraham N (1987). Notes on the phantom: A complement to Freud's Metapsychology, Rand N, translator. Crit Inq 13:287-92.

Abraham, N. and Torok, M.(1986). The Wolf Man's Magic Word: A Cryptonymy. Trans. Nicholas Rand. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Abraham, N., Torok, M. (1978). L' ecorce et le noyau. Flammarion : Paris.

Allen, J.G., Fonagy, P., & Bateman, A. (2008). Mentalizing in Clinical Practice. Washington: American Psychiatric Press.

Appelfeld, A. (2007). Ιστορία της ζωής μου. Αθήνα : Βιβλιοπωλείο της Εστίας.

Bonanno, G.A., & Kaltman, S. (2007). Η υποτιθέμενη αναγκαιότητα της επεξεργασίας αναμνήσεων τραυματικών εμπειριών. Στο P. R. Duberstein & J.M. Masling (Επ.), Ψυχοδυναμικές προοπτικές στην αρρώστια και στην υγεία. Αθήνα: Εκδόσεις Τυπωθήτω

Boszormenyi-Nagy, I. (1973). Invisible loyalties: Reciprocity in intergenerational family therapy. New York: Harper & Row.

Braham, J. (1995). Crucial conversations: Interpreting contemporary American literary autobiography of women. New York: Teachers College Press.

Bartholomew, K., Kwong, M.J & Hart, S.D. (2001). Attachment. In W.J. Livesley (Ed.), Handbook of Personality Disorders: Theory, Research and Treatment. New York: Guilford Press

Brison, S. J. (2002). Aftermath: Violence and the remaking of a self. Princeton. NJ: Princeton University Press.

Βιβλιογραφία

Bromberg, P.M. (1998a). *Standing in the spaces: Essays on clinical process, trauma, and dissociation*. Hillsdale, NJ: Analytic Press.

Byng-Hall, J. (1995). *Rewriting Family Scripts: Improvisation and Systems Change*. New York and London: Guilford Press

Cozolino, L.J. (2006). *The neuroscience of relationships: Attachment and the developing social brain*. New York: Norton.

Charmaz, K. (1999) *Stories of suffering: subjects' tales and research narratives*. *Qualitative Health Research*, 9: 369-382.

Cyrułnik, B. (2005). *Ο ευαίσθητος εαυτός*. Αθήνα: Λιβάνης.

Egeland, B., Jacobitz, D. B., & Sroufe, A. (1988). *Breaking the cycle of abuse*. *Child Development*, 59: 1080-1088.

Fairbairn, R. (1952). *Psychoanalytic Studies of the Personality*. London: Routledge & Kegan Paul.

Fonagy, P. (1991). *Thinking about thinking: some clinical and theoretical considerations in the treatment of a borderline patient*. *International Journal of Psychoanalysis*, 72: 639-56.

Fraiberg, S., Adelson, E. & Shapiro, V. (1980). *Ghosts in the nursery: a psychoanalytic approach to the problems of impaired infant-mother relationships*. In S.H. Fraiberg (Ed.), *Clinical studies in infant mental health. The first year of life* (pp. 164-196). London: Tavistock.

Freud, S. (1920). *Beyond the pleasure principle*. In James Strachey (Ed.), *The Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Vol.18*, 3-64. London: Hogarth Press.

Βιβλιογραφία

- Freud, A. (1936). *The Ego and the Mechanisms of Defense*. London: Hogarth Press.
- Gabbard, G.O. (2006). Η ψυχοδυναμική ψυχιατρική στην κλινική πράξη. Αθήνα: Εκδόσεις Βήτα.
- Gabbard, G.O. (1997). Challenges in the analysis of adult patients with histories of childhood sexual abuse. *Canadian Journal of Psychoanalysis* , 5: 1-25.
- Garland, C. (1991). External disasters and the internal world: an approach to the psychotherapeutic understanding of survivors. In J. Holmes (ed.), *Textbook of psychotherapy in Psychiatric Practice*. Edinburgh: Churchill Livingstone.
- Hartman, Geoffrey H.(1995) "On Traumatic Knowledge and Literary Studies." *New Literary History*. 26:3 : 537-563.
- Harris, A. (2006). Ghosts, unhealable wounds and resilience: commentary on papers by Sandra Silverman and Maureen Murphy. *Psychoanal. Dialogues*, 16:543-551.
- Herman, J. L. (1995). Crime and memory. *Bulletin of the American Academy of the Psychiatry Law*, 23, 5-17
- Herman, J. (1992). *Trauma and recovery*. New York: Basic Books.
- Holmes, J. (2009). Ο John Bowlby & η θεωρία του δεσμού. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Janoff-Bulman, R. (1992). *Shattered assumptions*. New York: Free Press.
- Λαζαράτου, Ε. (2008). Οικογενειακοί Μύθοι: Η συμμετοχή του διαγενεαλογικού στην ψυχοπαθολογία του εφήβου. Στο Α. Βασιλιάς- Ν.Παναγιωτόπουλου (επ.), *Οι γυναικείες μορφές στο μύθο*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Βιβλιογραφία

- Levine, A. (1997). *Waking the Tiger: Healing Trauma: The Innate Capacity to Transform overwhelming experiences*. North Atlantic Books.
- Levine, P. A. (2008). *Healing Trauma: A Pioneering Program for Restoring the Wisdom of Your Body*. Boulder, CO: Sounds True.
- Main, M., & Goldwyn, R. (1984). Predicting rejection of her infant from mother's representation of her own experience: Implications for the abused-abusing intergenerational cycle. *Child Abuse and Neglect*, 8, 203-217.
- Morris, D., (1996) About suffering: Voice, genre, and moral community. *Daedalus*, 125, 25-45.
- Oliver, J., E. (1993). Intergenerational transmission of child abuse: Rates, research, and clinical implications. *American Journal of Psychiatry*, 150, 1315-1324.
- Papp, P., & Imber-Black, E. (1996). Family themes: Transmission and transformation. *Family Process*, 35(1), 5-20.
- Pianta, R., Egeland, B., & Erikson, M. (1989). The antecedents of maltreatment: results of the Mother-Child Interaction Project. In D. Cicchetti and V. Carlson (eds), *Child Maltreatment: Theory and research on the causes of and consequences of child abuse and neglect*. New York: Cambridge University Press, 158-74.
- Porges, S.W (2001). The polyvagal theory: phylogenetic substrates of a social nervous system. *International Journal of Psychophysiology*, 42, 123-146.
- Porges, S. W. (2007). A phylogenetic journey through the vague and ambiguous Xth cranial nerve: A commentary on contemporary heart rate variability research. *Biological Psychology*, 74, 301- 307.
- Porges, S. W. (2011). The Polyvagal Theory for Treating Trauma. A Teleseminar Session with Ruth Buczynski <http://stephenporges.com/images/stephen%20porges%20interview%20onicabm.pdf>

Βιβλιογραφία

- Πομίνι, Β. (2011). Διαγενεακή Μετάδοση του Τραύματος. Ψυχοδυναμικές Έννοιες σε Συστημικό Πλαίσιο. Μετάλογος, 19 : 48-61.
- Shore, A. N. (2014). The right brain is dominant in psychotherapy. *Psychotherapy*, 51, 388-397.
- Schwab, G. (2006). "Writing Against Memory and Forgetting". *Literature and Medicine*, 25:1, Spring 2006, p. 92-121 (p. 95).
- Troy, M. & Sroufe, L.A. (1987). Victimization among preschoolers: role of attachment relationship history. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 26: 166-172.
- Θανοπούλου, Κ. (2012). Ένας φόνος, μια κηδεία και ένα ανεπίλυτο τραυματικό πένθος. Ηλεκτρονικό Περιοδικό Συστημική Σκέψη και Ψυχοθεραπεία, τεύχος 1.
- Θανοπούλου, Κ. (2013). Ο δεσμός και το νόημα ως αντίδοτα στο τραύμα. Η συμβολή της θεωρίας της συναισθηματικής πρόσδεσης στη θεραπεία ενηλίκων που έχουν βιώσει τραυματικές εμπειρίες. Ηλεκτρονικό Περιοδικό Συστημική Σκέψη και Ψυχοθεραπεία, τεύχος 3.
- Θανοπούλου, Κ. (2015). Ντροπή, Τραύμα Αναστοχασμός : Αναζητώντας ένα τόπο ασφαλή. Ηλεκτρονικό Περιοδικό Συστημική Σκέψη και Ψυχοθεραπεία, τεύχος 7.
- Θανοπούλου, Κ. (2017). Ανείπωτα οικογενειακά μυστικά: το τραύμα του πρώτου παιδιού. Μετάλογος, τεύχος 29.
- Θανοπούλου, Κ. (2018). Σιωπηλά Πένθη, Ανείπωτες Τραυματικές Ιστορίες και Μετάδοση: Από το εκεί και τότε στο εδώ και τώρα. Στο Κ. Χαραλαμπίκη, Μ. Borcsa, & Κ. Θανοπούλου (Eds), Μονάδα Οικογενειακής Θεραπείας Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής . Αναμνήσεις και Αναστοχασμοί. Ιστορίες Συστημικής. Αθήνα : Κοροτζής

Βιβλιογραφία

- Van der Kolk, B. A. (1987). Psychological Trauma. Washington, DC: American Psychiatric Press.
- Van der Kolk, B. (1994). The body keeps the score: Memory and the evolving psychobiology of posttraumatic stress. *Harvard Review of Psychiatry*, 1, 253-265.
- Van der Kolk (1989). The compulsion to repeat the trauma: re-enactment, revictimization and masochism. *Psychiatric Clinics of North America*, 12: 389-411.
- Wigren, J. (1994). Narrative completion in the treatment of trauma. *Psychotherapy*, 31, 415-423.
- Zulueta, F.de (2006). From pain to violence. The traumatic roots of destructiveness. New York: John Wiley & Sons, Ltd